

DEUMELAND'AS PRIEŠ VOKIETIJĄ

1986 m. gegužės 29 d. sprendimas

NEOFICIALI BYLOS SANTRAUKA IR BYLOS APLINKYBĖS

A. Esminiai faktai

Pareiškėjas ponas Klaus Dieter Deumeland'as gimė 1940 m. ir gyvena Berlyne. Kaip teisėtas motinos, mirusios 1976 m. gruodžio mėn., įpėdinis jis tęsė 1970 m. birželio 15 d. motinos pradėtą bylą Berlyno socialiniame teisme. Ponia Deumeland siekė papildomos našlės pensijos tvirtindama, kad jos vyras, buvęs žemės darbuotojas, 1970 m. kovo mėn. mirė po nelaimingo atsitikimo gamyboje: 1970 m. sausio mėn., grįždamas iš konsultacijos su medikais, jis paslydo ant apsnigto grindinio ir susilaužė kairįjį šlaunikaulį.

1972 m. spalio 25 d. socialinis teismas nusprendė, kad šis įvykis negali būti vertinamas nei kaip nelaimingas atsitikimas gamyboje, nei kaip nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš jo, ir atmetė ponios Deumeland ieškinį. 1973 m. rugpjūčio 14 d. Berlyno apeliacinis socialinis teismas šį sprendimą paliko galioti.

1975 m. kovo 13 d. Federalinis socialinis teismas panaikino pastarąjį sprendimą ir bylą grąžino Apeliaciniam socialiniam teismui, kuris 1979 m. sausio 16 d. pakartotinai atmetė ieškinį ir nesuteikė leidimo pateikti apeliaciją dėl teisės klausimų.

Ponas Deumeland'as nesėkmingai bandė apskusti šį sprendimą Federaliniam socialiniam teismui bei Federaliniam Konstituciniam Teismui. Jis prašė Berlyno socialinį teismą atnaujinti bylos nagrinėjimą, tačiau prašymas 1981 m. rugpjūčio 6 d. buvo atmestas. 1981 m. lapkričio 23 d. Federalinis socialinis teismas atmetė pono Deumeland'o paduotą apeliaciją dėl šio teismo teisinių klausimų sprendimo.

B. Bylos nagrinėjimas Europos žmogaus teisių komisijoje

1981 m. balandžio 15 d. pareiškimas buvo pateiktas Komisijai ir 1983 m. lapkričio 15 d. pripažintas priimtiniu.

Komisija, išnagrinėjusi faktus, 1984 m. gegužės 9 d. ataskaitoje padarė išvadą, jog 6 straipsnio 1 § nėra taikomas šios bylos faktams, todėl ji neturi nustatyti, ar skundžiamas vidaus bylos nagrinėjimo procesas atitiko 6 straipsnio 1 §, ir aštuoniais balsais prieš šešis nusprendė, kad atitinkamai nebuvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnio 1 §.

1984 m. spalio 12 d. Komisija perdavė bylą Teismui.

SPRENDIMO IŠTRAUKA

DĖL TEISĖS

I. Tariamasis 6 straipsnio 1 § pažeidimas

58. Konvencijos 6 straipsnyje teigiama:

„Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ... klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir bešališkas teismas.“

Pareiškėjas tvirtino, kad Vokietijos socialiniai teismai nagrinėjo bylą neteisingai ir ne per įmanomai trumpiausią laiką.

Atsižvelgiant į pateiktus teiginius, pirmiausia turi būti sprendžiama, kaip taikyti 6 straipsnio 1 §, o tai yra Komisijos daugumos ir Vyriausybės ginčo objektas.

A. 6 straipsnio 1 § taikymas

1. „Contestation” (ginčo) dėl teisės egzistavimas

59. Kalbėdamas apie „contestation” (ginčo) dėl teisės egzistavimą Teismas norėtų remtis principais, suformuluotais jo precedentinėse teisėse ir apibendrintais 1985 m. spalio 23 d. *Bentham* bylos sprendime (serija A, Nr. 97, p. 14-15, § 32).

Šioje byloje aišku, kad „contestation” (ginčas) kilo 1970 m. birželio 16 d., iškėlus bylą Berlyno socialiniame teisme (žr. § 11). Šis „contestation” vyko iš tikrųjų, buvo svarbus ir susijęs su ponios Deumeland gintos teisės gauti papildomą našlės pensiją realiu egzistavimu. Šios bylos nagrinėjimo rezultatu galėjo tapti, šiuo atveju taip ir atsitiko, skundžiamo sprendimo patvirtinimas, būtent: Berlyno žemė atsisakė suteikti pensiją; šis sprendimas buvo pradinis.

Todėl Teismas turi išspręsti klausimą dėl ponios Deumeland teisės į pensiją.

2. Apie nagrinėjamos teisės civilinį pobūdį

(a) Įžanga

60. Vadovaujantis Teismo precedentine teise, „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų sąvoka negali būti aiškinama vien tik remiantis valstybės atsakovės vidaus teise” (Žr. 1978 m. birželio 28 d. *König* bylos sprendimą, serija A, Nr. 27, p. 29-30, § 88 - 89).

Be to, 6 straipsnis neapima vien tik „tradiciskai suprantamų privačios teisės reguliuojamų ginčų, t.y. fizinių asmenų ginčų ar fizinio asmens ir valstybės tiek, kiek pastaroji veikia kaip privatus asmuo”, o ne „kaip suverenas” (Žr. tą patį sprendimą, loc. cit., p. 30, § 90). „Ginčų sprendimo būdą reguliuojančių įstatymų požymiai ... ir tai, kokiai institucijai yra suteikta ginčo sprendimo jurisdikcija, ... turi ... didelės reikšmės”: pastaroji gali būti „bendrasis teismas”, „administracinė institucija ir t.t.” (Žr. 1971 m. liepos 16 d. *Ringeisen* bylos sprendimą, serija A, Nr. 13, p. 39, § 94). „Svarbu tik nagrinėjamos teisės požymiai” (Žr. anksčiau minėtą *König* bylos sprendimą, serija A, Nr. 27, p. 30, § 90).

61. Kaip ir ankstesnėse bylose, Teismas nemano, kad jis šiuo atveju privalo pateikti abstraktų pasakymo „civilinio pobūdžio teisės ir pareigos” apibrėžimą.

Turint omeny, kad Teismui pirmą kartą tenka nagrinėti socialinio draudimo srities klausimus, konkrečiai - Berlyno žemės draudimo nuo nelaimingo atsitikimo gamyboje schemą, jis privalo nustatyti svarbius veiksnius, galinčius patikslinti anksčiau minėtų principų taikymą.

(b) Atskleisti papildomi bylinėjimosi dalyko veiksniai

62. Remiantis Vokietijos įstatymais, teisė, apie kurią kalbama, yra priskiriama viešajai teisei (žr. § 49-52). Visgi ši klasifikacija suteikia tik startinę poziciją (žr. ypač, *mutatis mutandis*, 1976 m. birželio 8 d. *Engel ir kiti* bylos sprendimą, serija A, Nr. 22, p. 35, § 82); tai negali būti klausimą lemiantis dalykas, jei jis yra pagrįstas kitais veiksniais. Teismas savo 1978 m. birželio 28 d. *König* bylos sprendime pažymėjo:

„Tai, ar teisė turi būti laikoma civiline, ar ne ... priklauso nuo tos teisės turinio ir jos poveikio, o ne nuo jos teisinės klasifikacijos pagal tam tikros valstybės vidaus teisę. Vykdydamas priežiūros funkcijas Teismas turi atsižvelgti į Konvencijos objektą ir tikslą bei į kitų Susitariančiųjų valstybių nacionalines teisės sistemas.” (serija A, Nr. 27, p. 30, § 89).

63. Valstybių, Europos Tarybos narių, turinčių skirtingas socialinio draudimo sistemas, įstatymuose bei precedentinėje teisėje egzistuoja ryškūs teisiniai nelaimingo atsitikimo gamyboje draudimo išmokų skirtumai. Kai kurios valstybės, tarp jų ir Vokietijos Federacinė Respublika, laiko ją viešosios teisės kategorija, tuo tarpu kitos, priešingai, priskiria ją privačios teisės kategorijai; trečios kol kas, atrodo, naudoja mišrią sistemą. Be to, net ir tų pačių teisės sistemų precedentinėje teisėje galima rasti skirtingų požiūrių. Taigi kai kuriose valstybėse, kur vyrauja viešosios teisės aspektas, kai kurie teismų sprendimai

pripažino 6 straipsnio 1 § taikytinu tokiems ieškiniams, kurie yra panašūs į šios bylos ieškinį (Pavyzdžiui, 1984 m. gegužės 11 d. Briuselio apeliacinio darbo teismo sprendimas, *Journal des Tribunaux*, 1985, p. 168 - 169). Vadinasi, šiuo klausimu nėra bendro standarto, nusakančio europinę sąvoką.

64. Vokietijos nelaimingo atsitikimo gamyboje socialinio draudimo sistemos ypatybių analizė rodo, jog ginčijama teisė turi ir viešosios, ir privačios teisės požymių.

(i) *Viešosios teisės požymiai*

65. Keletas požymių leidžia manyti, kad nagrinėjamas ginčas turi būti priskiriamas viešosios teisės sričiai.

(1) *Įstatymų pobūdis*

66. Pirmasis požymis yra įstatymų pobūdis. Taisyklės, reguliuojančios socialinio draudimo išmokas nelaimingo atsitikimo gamyboje atveju, daugeliu atžvilgių skiriasi nuo visam draudimui taikomų taisyklių ir yra civilinės teisės dalis. Vokietijos valstybė prisiėmė pareigą reguliuoti nelaimingo atsitikimo gamyboje draudimo sistemos ribas ir prižiūrėti šios sistemos veikimą. Todėl ji nustato išmokų gavėjų kategorijas, apibrėžia suteikiamų garantijų ribas, fiksuoja įmokų bei išmokų tarifus ir t.t.

Keliose bylose (žr. ypač *König; Le Compte, Van Leuven ir De Meyere; Benthem*) valstybės išleisti įstatymai ar Vyriausybės potvarkiai visgi nesutrukdė Teismui pripažinti tokią teisę esant privatinės, taigi civilinės teisės pobūdžio. Analogiškai ir šioje byloje nepakanka tokio valstybės įsikišimo, kad pareiškėjo ginama teisė būtų priskirta viešosios teisės sričiai.

(2) *Privalomasis draudimo pobūdis*

67. Antrasis svarbus požymis - tai pareiga būti apdraustam nuo nelaimingo atsitikimo gamyboje ar, tiksliau sakant, būti apdraustam vykdant įstatymų nustatytas sąlygas (žr. § 72). Kitais žodžiais tariant, atitinkami asmenys negali atsisakyti naudotis draudimo paslaugomis.

Panašias pareigas galima aptikti ir kitose srityse. Pavyzdžiui, taisyklės, įtvirtinančios privalomą tam tikros veiklos (autotransporto priemonės vairavimo ar namo nuomos) draudimą. Tačiau teisė į išmokas, kurias suteikia tokio pobūdžio draudimo sutartis, negali būti kvalifikuojama kaip priklausanti viešajai teisei. Todėl Teismas nemano, kad pareiga apsidrausti nuo nelaimingo atsitikimo gamyboje turėtų pakeisti atitinkamos teisės prigimtį.

(3) *Valstybės atsakomybės už socialinę apsaugą prisiėmimas*

68. Liko aptarti paskutinį požymį: valstybė arba valstybinės ar iš dalies valstybinės institucijos prisiima visišką ar dalinę atsakomybę už socialinės apsaugos užtikrinimą. Tokio pobūdžio atsakomybę šiuo atveju prisiėmė Berlyno draudimo nuo nelaimingo atsitikimo gamyboje kompanija. Tai atspindi valstybės vaidmens didėjimą ir atitinkamai viešosios teisės srities plėtimąsi.

Kita vertus - Teismas dar prie to sugrįš (žr. § 73) - ši byla panaši į įprastinį draudimą, kurį tradiciškai reguliuoja privatinė teisė. Taigi, atrodo, kad vertinant valstybės kišimosi srities išplėtimo pasekmes sudėtinga padaryti kokią nors vienareikšmę išvadą dėl nagrinėjamos teisės prigimties.

69. Net išanalizavus visus tris išvardytus aspektus nepakanka, kad būtų galima nustatyti, jog 6 straipsnis netaikomas.

(ii) *Privatinės teisės požymiai*

70. Atvirkščiai, įvairios aplinkybės pagrindžia priešingą išvadą.

(1) Ginamos teisės asmeninė ir turtinė prigimtis

71. Reikėtų pradėti nuo to, kad pono Deumeland'o vyresniojo našlė patyrė suvaržymų ne dėl savo santykių su valstybės institucijomis, vykdydžiusiomis pasirinktus įgaliojimus, o kaip privatus asmuo. Ji reikalavo, kad būtų nepažeidžiama jos teisė, numatyta konkrečių galiojančių įstatymų normų. Ginčijama teisė yra asmeninė, turtinė bei individuali ir tai yra veiksnys, priartinantis ją prie civilinės srities.

(2) Ryšys su darbo sutartimi

72. Ponas Deumeland'as vyresnysis buvo darbuotojas ir priklausė žemės tarnautojų kategorijai.

Jo darbo teisinis pagrindas buvo privatinės teisės reguliuojama darbo sutartis. Nors draudimas buvo tiesiogiai numatytas įstatyme, o ne sutartyje, bet su sutartimi jis buvo susijęs. Taigi jis buvo darbdavio ir darbuotojo santykių dalis. Be to, pono Deumeland'o vyresniojo našlės ir jos sūnaus reikalaujama papildoma pensija yra atlyginimo, mokamo pagal sutartį, tęsinys, o atlyginimo civilinis pobūdis nekelia jokių abejonių. Ši pensija yra tokios pat teisinės prigimties, kaip ir sutartis, taigi pagal Konvenciją tampa civilinio pobūdžio.

(3) Panašumai su draudimu pagal bendrąją teisę

73. Galiausiai Vokietijos draudimas nuo nelaimingo atsitikimo gamyboje daugeliu požiūrių yra panašus į draudimą apskritai. Vokietijos draudimo nuo nelaimingo atsitikimo gamyboje sistema pagrįsta draudimo nuo rizikos būdais ir valdymo metodais, kurie yra perimti iš privataus draudimo srities. Privatių įmonių darbuotojų reikalais, ypač draudimo, rūpinasi jų profesinės sąjungos (žr. § 52), kurios, kaip ir eilinė kompanija, užtikrina draudimą pagal bendrąją teisę, pavyzdžiui, apskaičiuoja riziką, patikrina, ar išmokos gavimo sąlygos tenkina, ar ji sumokama. Berlyno žemės darbuotojai priklauso Draudimo nuo nelaimingo atsitikimo gamyboje kompanijai ir todėl jiems taikoma draudimo sistema skiriasi nuo privataus sektoriaus darbuotojams taikomos sistemos. Tačiau šis faktas nėra toks svarbus, kad nebūtų galima atsižvelgti į pastarąją sistemą teisiškai vertinant nagrinėjamus įstatymus. Nors didesniąją Draudimo kompanijos finansavimo dalį užtikrina žemė (žr. § 53), ji tai atlieka kaip darbdavys, o ne kaip valstybės institucija.

Tokie galintys egzistuoti privataus sektoriaus ir socialinio draudimo skirtumai neturi įtakos esminiam draudėjo ir apsidraudusiojo santykio pobūdžiui.

(c) Išvada

74. Įvertinęs šioje byloje santykinai įtikinamus viešosios teisės ir privatinės teisės požymius Teismas prieina išvadą, kad pastaroji yra dominuojanti. Nė vienas iš šių įvairių privatinės teisės požymių pats savaime nėra lemiamas, tačiau kartu imti ir įvertinti jie ginamai teisei suteikia civilinės teisės pobūdį pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 §, kuri taip yra taikytina.

B. Atitikimas 6 straipsnio 1 §

75. Teismas privalo atsakyti į klausimą, ar ponios Deumeland pateikto bei jos sūnaus tęsiamo ieškinio nagrinėjimas Vokietijos socialiniuose teismuose atitiko 6 straipsnio 1 § reikalavimus.

1. *Įmanomai trumpiausias laikas*

76. Pirmiausia pareiškėjas skundžia bylos nagrinėjimo trukmę.

(a) *Laikotarpis, kuris turi būti svarstomas*

77. Svarstomo laikotarpio pradžia yra 1970 m. birželio 16 d., data, kai ieškinys buvo pateiktas Berlyno socialiniam teismui (žr. § 11).

Kiek tai susiję su laikotarpio pabaiga, „trukmė“, kurios pagrindumas turi būti peržiūrėtas, iš esmės apima visą bylos nagrinėjimą bei apeliacinį procesą (Žr. anksčiau minėtą *König* bylos sprendimą, serija A, Nr. 27, p. 33-34, § 98). Šia prasme turi būti atsižvelgta ir į laiką, kai byla buvo svarstoma Federaliniame Konstituciniame Teisme (žr. § 45); nors jo jurisdikcijai nepriklausė priimti sprendimą dėl bylos esmės, kreipimasis į jį galėjo turėti reikšmės tolesniam pareiškimo likimui. Kita vertus, laikotarpis, kuris praėjo Berlyno apeliaciniame socialiniame teismui nagrinėjant prašymą dėl bylos nagrinėjimo atnaujinimo, čia neįskaitomas (žr. § 46 - 47), kadangi dėl šio prašymo pradėta byla nagrinėti iš naujo.

Taigi laikotarpio pabaiga yra 1981 m. vasario 9 d., kai Federalinis Konstitucinis Teismas atmetė pono Deumeland skundą dėl jo konstitucinių teisių pažeidimo (žr. § 45).

Vadinasi, laikotarpis, kuris turi būti svarstomas, tęsėsi dešimt metų, septynis mėnesius ir tris savaites (1970 m. birželio 16 d. - 1981 m. vasario 9 d.).

(b) *Svarbūs kriterijai*

78. Bylos nagrinėjimo trukmės pagrindumą turi vertinti kiekviena instancija pagal konkrečias bylos aplinkybes bei atsižvelgdama į Teismo precedentinės teisės nustatytus kriterijus (Žr. ypač 1981 m. gegužės 6 d. *Buchholz* bylos sprendimą, serija A, Nr. 42, p. 15 - 16, § 49, ir 1983 m. liepos 13 d. *Zimmermann ir Steiner* bylos sprendimą, serija A, Nr. 66, p. 11, § 24).

(i) *Bylos sudėtingumo laipsnis*

79. Pagrindinis bylos keliamas klausimas - nustatyti, ar pono Deumeland'o tėvo kritimas grįžtant namo po vizito pas otolaringologą, su kuriuo jis konsultavosi dėl išėjimo iš darbo (žr. § 10), vadovaujantis Reicho draudimo kodeksu yra gamybinė trauma, ar įvykis pakeliui į darbą ar iš jo. Kompetentingi socialiniai teismai turėjo įsitikinti, kad tėvo viršininkai kalbėjo su juo apie jo klausos problemą ir prašė tarnybos sumetimais pradėti gydytis (žr. § 11). Pirmiausia patį faktą buvo galima išsiaiškinti apklausus keletą liudytojų. Tai nebuvo susiję su jokia svarbia teisine problema. Vyriausybė šito neginčijo.

(ii) *Pareiškėjo elgesys*

80. Įvairiuose etapuose pono Deumeland'o jaunesniojo veiksmai trukdė nagrinėti bylą. Keletas tokių veiksmų parodo jei ne norą kliudyti, tai bent jau atsisakymą bendradarbiauti.

Tai susiję, pavyzdžiui, su nušalinimais, iš viso penkiais, kuriuos jis pareiškė vienam Federalinio socialinio teismo teisėjui ir trims Berlyno apeliacinio socialinio teismo teisėjams (žr. § 22, 25, 33, 35 ir 37). Šie nušalinimai, išskyrus vieną, kurį atsiėmė pareiškėjas, buvo atmesti kaip nepagrįsti. Be to, kai kurie pareiškėjo veiksmai ir neveikimas apsunkino teismų užduotis. Teismui reikėtų paminėti tik reikšmingiausias, būtent: rašytinių pareiškimų pateikimas dieną prieš teismo posėdį (žr. § 16 ir 40), prašymai dėl terminų pratęsimo (žr. § 18 ir 42) ar prašymai įtraukti pataisymus į sprendimo konstatuojamoje dalyje išdėstytus faktus (žr. § 17), nesugebėjimas padėti teismui surasti paties pareiškėjo pateiktus, jo tvirtinimu, svarbius dokumentus (žr. § 26), prieštaravimas į bylą įtraukti medžiagą bei atsisakymas pateikti pastabas (žr. § 30), atsisakymas pateikti paveldėjimo teisės liudijimą (žr. § 35).

Apskritai, pareiškėjas nerodė rūpesčio, kurio reikėtų tikėtis iš tokio pobūdžio ginčo šalies. Taigi jis prisidėjo prie to, kad bylos nagrinėjimas buvo užtęstas (Žr., *mutatis mutandis*, 1983 m. gruodžio 8 d. *Preto ir kitų* bylos sprendimą, serija A, Nr. 71, p. 15, § 34).

(iii) *Kompetentingų teismų veiksmai*

(1) *Berlyno socialinis teismas*

81. Byla Berlyno socialiniame teisme buvo pradėta nagrinėti 1970 m. birželio 16 d. ir baigta 1972 m. gruodžio 7 d., t.y. nagrinėjimas truko dvejus metus, penkis mėnesius ir tris dienas. Net tris kartus byla buvo paskirta svarstyti, t.y. 1971 m. gegužės 11 d., 1972 m. kovo 15 d. ir pagaliau 1972 m. birželio 26 d. (žr. § 12). Taigi byla nebuvo nagrinėjama vienerius metus, du mėnesius ir dvi savaites. Vyriausybė pripažino, kad būta tam tikro delsimo, bet tai pirmiausia aiškino naujos kolegijos sudarymu dėl išaugusios teismo darbo apimties bei pirmininkaujančio teisėjo pasikeitimais, kurių būta keletas. Vyriausybė taip pat teigė, jog bylos pobūdis neužtikrino jos prioriteto.

82. Vadovaujantis Teismo precedentine teise, dėl laikinų teismo veiklos trukdžių suinteresuotai valstybei netaikoma tarptautinė atsakomybė, jei ši valstybė nedelsdama imasi efektyvių priemonių padėčiai ištaisyti (Žr. naujausią šaltinį - 1984 m. liepos 10 d. *Guincho* bylos sprendimą, serija A, Nr. 81, p. 17, § 40).

Vyriausybės pateikti įrodymai neleidžia teigti, jog staiga ir netikėtai padaugėjo bylų ir dėl to atsirado laikinų veiklos trukdžių.

Pirmininkaujančio teisėjo pasikeitimai atspindi kasdienį teismo gyvenimą ir dėl to galėjo būti šiek tiek delsiama. Tačiau dažni pasikeitimai per labai trumpą laiko tarpą pablogino ir taip prastą padėtį.

(2) *Berlyno apeliacinis socialinis teismas (pirmas bylos nagrinėjimo etapas)*

83. 1972 m. lapkričio 23 d. gavęs bylą Berlyno apeliacinis socialinis teismas savo sprendimą ponui Deumeland'ui pateikė 1973 m. rugsėjo 14 d., t.y. po devynių mėnesių ir trijų savaičių. Taigi bylos nagrinėjimas šioje byloje nebuvo vilkinamas.

(3) *Federalinis socialinis teismas (pirmasis bylos nagrinėjimo etapas)*

84. Pirmą kartą byla Federaliniame socialiniame teisme buvo išnagrinėta po vienerių metų ir septynių mėnesių nuo jos pradžios (1973 m. spalio 11 d. - 1975 m. gegužės 15 d.). Nustatytas neveiklumo periodas tęsėsi nuo 1974 m. vasario 5 d. (atsakovo raštiškų pareiškimų perdavimas ponui Deumeland'ui) iki 1974 m. gruodžio 6 d. (teismo posėdis). Tačiau 1974 m. liepos 1 d. pareiškėjas pareiškė norą, kad teismo posėdis būtų surengtas gruodžio 6 d. (žr. 21 §). Tokiu būdu šį laikotarpį galima priskirti Federaliniam socialiniam teismui.

(4) *Berlyno apeliacinis socialinis teismas (antrasis bylos nagrinėjimo etapas)*

85. Iš visų penkių pareiškėjo socialiniuose teismuose iškeltos bylos nagrinėjimo etapų ilgiausias ir labiausiai komplikotas yra antrasis etapas Berlyno apeliaciniame socialiniame teisme. Nuo Federalinio socialinio teismo sprendimo pateikimo (1975 m. gegužės 16 d.) iki pareiškėjui perduoto apeliacinio socialinio teismo sprendimo (1979 m. kovo 15 d.) praėjo treji metai ir dešimt mėnesių.

86. Du paklausimai pateikti bylos medžiagą pertraukė pagrindinio bylos nagrinėjimo eigą; pirmąjį pateikė Berlyno apeliacinio teismo prokuratūra, o antrąjį - Berlyno regioninio teismo prokuratūra (žr. § 28 ir 31). Visgi aptariamai laikotarpiai buvo santykinai trumpi, t.y. trys savaitės pirmuoju atveju (1975 m. rugpjūčio 28 d. - rugsėjo 18 d.) ir antruoju - keturi mėnesiai ir dvi savaitės (1976 m. liepos 29 d. - gruodžio 9 d.). Vadinasi, šie paklausimai neturėjo pastebimos įtakos bylos nagrinėjimo procesui.

Kalbant apie pono Deumeland'o pareiškimus Berlyno apeliaciniam socialiniam teismui dėl teisėjų nušalinimo, stebina tai, kad laiko tarpai, kurių reikėjo jiems atmesti, dažniausiai buvo dideli; teisėjo Matuczewskio atveju prirėkė trejų metų, keturių mėnesių ir trijų savaičių (1975 m. gegužės 26 d. - 1978 m. spalio 17 d.), teisėjo Brämerno atveju - vienerių metų, dešimties mėnesių ir dviejų savaičių (1976 m. rugpjūčio 4 d. - 1978 m. birželio 20 d.) ir teisėjo Arndts atveju - septynių mėnesių (1977 m. sausio 20 d. - rugpjūčio 19 d.) ir trijų savaičių (1978 m. gegužės 31 d. - birželio 20 d.) (žr. § 25, 33, 35-37 ir 40). Šie nušalinimai greičiausiai ne itin sulėtino bylos nagrinėjimą, tačiau laikas, kurio reikėjo jiems išspręsti, yra per ilgas.

(5) Federalinis socialinis teismas (antrasis bylos nagrinėjimo etapas)

87. Antrasis bylos nagrinėjimo Federaliniame socialiniame teisme etapas prasidėjo 1979 m. kovo 25 d. ir baigėsi 1980 m. gruodžio 17 d., t.y. praėjus vieneriems metams, aštuoniems mėnesiams ir trimis savaitėms. Reikia atkreipti dėmesį į tris neveiklos laikotarpius (žr. § 43-44). Pirmasis tęsėsi nuo 1979 m. liepos 9 d. (draudimo kasos dokumentų išsiuntimas šalims) iki 1979 m. lapkričio 19 d. (raštas Charlottenburgo apygardos institucijai dėl dokumentų pateikimo), antrasis - nuo 1980 m. sausio 2 d. (bylos medžiagos gavimas iš žemės administracinės institucijos) iki 1980 m. balandžio 1 d. (laiško, informuojančio apie dokumentų gavimą, išsiuntimas ponui Deumeland'ui) ir trečiasis - nuo 1980 m. rugsėjo 9 d. (dokumentų išsiuntimas šalims) iki 1980 m. gruodžio 11 d. (teismo posėdis). Vyriausybė apribojo savo pastabas nurodydama, jog Federalinis socialinis teismas pareiškėjo prašymu pareikalavo įvairių dokumentų.

88. Pakanka pažymėti, kad aptariamai atskirai paimti laiko intervalai neatrodo nepagrįsti, ypač atsižvelgiant į tai, kad ilgiausias intervalas sutapo su teismo atostogomis.

(6) Federalinis Konstitucinis Teismas

89. Federalinis Konstitucinis Teismas bylą išnagrinėjo ypač greitai; jo sprendimui paskelbti tereikėjo šešių savaičių.

(c) Bendras įvertinimas

90. Apskritai bylos nagrinėjimas užtruko daugiau nei vienuolika metų. Kad ir koks galėjo būti reikalaujamas išmokos dydis, toks laikotarpis yra nenormalus, ypač atsižvelgiant į ypatingą tyrimo kruopštumą, kuris būtinas nagrinėjant socialinės apsaugos bylas. Tiesa, kad aptariamasis laikotarpis yra padalintas į šešis etapus, atitinkančius šešis bylos nagrinėjimo etapus, ir kad atsakomybė už jo trukmę daugiausia tenka pačiam ponui Deumeland'ui. Visgi kai kurie uždelsimai yra priskirtini kompetentingiems teismams, pirmiausia Berlyno socialiniam teismui ir Berlyno apeliaciniam socialiniam teismui (antrasis bylos nagrinėjimo etapas). Viską kartu ir visapusiškai įvertinus dėl šių uždelimų pareiškėjo byla nebuvo išnagrinėta per įmanomai trumpiausią laiką, kaip reikalaujama 6 straipsnio 1 §. Vadinas, šis straipsnis buvo pažeistas.

2. Teisingas bylos nagrinėjimas bešališkame teisme

91. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad jo ieškinys nebuvo „teisingai išnagrinėtas“ „bešališkame teisme“. Savo pareiškimu jis teigia, kad socialinių teismų teisėjai dėl politinių motyvų rodė jam priešišumą, nevykdė savo pareigų ir jo byloje priėmė neteisingus sprendimus.

Vyriausybė šių skundų nekomentavo.

92. Teismas tik norėtų pažymėti, kad ponas Deumeland'as nepateikė nė mažiausio įrodymo savo tvirtinimams pagrįsti.

II. 50 straipsnio taikymas

93. Konvencijos 50 straipsnis teigia:

„Jeigu Teismas nustato, jog sprendimas ar priemonės, kurių ėmėsi teismo ar kokie nors kiti Aukštosios susitariančiosios šalies organai, visiškai arba iš dalies prieštarauja įsipareigojimams pagal ... Konvenciją, taip pat, jeigu šios šalies teisė leidžia tik iš dalies atlyginti šio sprendimo ar priemonių pasekmes, prireikus Teismas gali teisingai patenkinti nukentėjusiosios šalies reikalavimus.“

94. Savo 1985 m. kovo 27 d. pareiškime (žr. § 6) ponas Deumeland'as tvirtino patyręs „didelę materialinę ir moralinę žalą“. Nurodydamas, kad žalos kiekybinę išraišką pateiks vėliau, jis išvardijo šiuos punktus: visi jo reikalavimai Vokietijos teismuose atmesti; žalingas bylos nagrinėjimo poveikis jo motinos sveikatai; jam priteistos visos įvairiuose socialiniuose teismuose patirtos teismo išlaidos; jam bandyta sukliudyti užsiimti savo profesine veikla; nacionaliniuose teismuose bylai nagrinėti sugaištas laikas; pakenkta jo reputacijai.

Posėdžio metu pareiškėjas pranešė, kad yra pasirengęs raštu pateikti savo nuomonę apie galimybę taikyti 50 straipsnį ir pasiekti „nebrangų taikų susitarimą“. Atsakydamas į Pirmininko prašymą jis pareiškė vėliau pateiksias rašytinius paaiškinimus, tačiau to nepadarė.

Nei Vyriausybės atstovas, nei Komisijos atstovas šių reikalavimų nekommentavo.

95. Teismo nustatytas 6 straipsnio 1 § pažeidimas iš esmės susijęs su laiko tarpu, kai ponia Deumeland dar buvo gyva ir savo interesus ginti byloje patikėjo sūnui (žr. § 90). Pastarasis, nors ir gyveno kartu su savo motina (žr. § 35), tuo metu pagal 50 straipsnį neturėjo „nukentėjusiosios šalies“ statuso. Tačiau 1976 m. gruodžio 8 d., mirus motinai, jis įgijo šį statusą kaip vienintelis jos įpėdinis (žr. § 35).

96. Pareiškėjas nepateikė pakankamai informacijos, patvirtinančios materialinę žalą. Dėl to Teismas reikalavimą pagal šį punktą atmeta.

97. Kalbant apie tvirtinamą moralinę žalą, negalima teigti, kad pono Deumeland motina nepatyrė tam tikros psichologinės traumos tuo metu, kai buvo viršytas įmanomai trumpas bylos nagrinėjimo laikas. Tačiau net ir manant, kad dėl to ji galėjo gauti piniginę kompensaciją, Teismas nemato jokių priežasčių ką nors skirti pačiam pareiškėjui, nes šis sprendimas suteikia jam pakankamai teisingą atlyginimą.

98. Jokių kitų reikalavimų, konkrečiai jokio reikalavimo dėl teisminių išlaidų, patirtų bylą nagrinėjant Konvencijos institucijose, pareiškėjas nepareiškė. Pagal 50 straipsnio kontekstą Teismas nagrinėja tik faktiškai pareikštus reikalavimus; Teismas savo iniciatyva nesvarsto pareiškėjui padarytos kitokios žalos (žr. 1980 m. lapkričio 6 d. *the Sunday Times* bylos sprendimą, serija A, Nr. 38, p. 9, § 14). Vadinasi, dėl šių priežasčių nekyla klausimas dėl išlaidų atlyginimo.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS

1. Devyniais balsais prieš aštuonis *nusprendė*, kad šios bylos aplinkybėms taikomas 6 straipsnio 1 §;

2. Devyniais balsais prieš aštuonis *nusprendė*, kad buvo pažeistas 6 straipsnio 1 § dėl bylos nagrinėjimo per įmanomai trumpiausią laiką.

3. Vienbalsiai *nusprendė*, kad pagal 50 straipsnį toks sprendimas pats savaime yra pakankamai teisingas atlyginimas.

Sudaryta anglų ir prancūzų kalbomis bei paskelbta viešame posėdyje Žmogaus teisių rūmuose, Strasbūre, 1986 m. gegužės 29 d.

Marc-André EISSENAS
Sekretorius

Gérardas WIARDA
Pirmininkas

Vadovaujantis Konvencijos 51 straipsnio 2 § ir Teismo taisyklių 52 taisyklės 2 §, prie šio sprendimo yra pridamos teisėjų atskirosios nuomonės.

**NEPRITARIANČIŲ TEISĖJŲ RYSSDALO, BINDSCHEDLER-ROBERTO,
LAGERGRENO, MATSCHERO, SERO VINCENT EVANSO, BERNHARDTO IR
GERSINGO BENDRA ATSKIROJI NUOMONĖ**

1. Mes pritariame Teismo daugumos nuomonei, kad egzistuoja „contestation” (ginčas) dėl pareiškėjo motinos ponios Deumeland tvirtinamos teisės šioje byloje. Tačiau ginčas, mūsų nuomone, neapima „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų” nustatymo („droits et obligations de caractère civil”) pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 §. Todėl mūsų išvada tokia - 6 straipsnio 1 § šioje byloje nėra taikytinas.

2. Teismo dauguma mano, kad „privatinės teisės požymiai”, būdingi socialinio draudimo išmokai, kurios ponias Deumeland reikalavo, taip nusvėrė „viešosios teisės požymius”, kad suteikė jai „civilinės teisės” pobūdį, nagrinėtiną pagal 6 straipsnio 1 § (žr. sprendimo § 74). Svarbūs daugumos nustatyti „privatinės teisės požymiai” yra, pirma, ginamos teisės asmeninė bei turtinė prigimtis; antra, ryšys su darbo sutartimi ir, trečia, panašumai su draudimu pagal bendrą teisę. Mūsų nuomone, šio pagrindimo silpnoji vieta yra ta, kad dauguma kaip apsprendžiančiais veiksniais remiasi tais požymiais, kurie gali keistis atsižvelgiant į skirtingas socialinio draudimo sistemas ar net į skirtingas draudimo kategorijas, priklausančias vienai sistemai. Mes nuogaustaujame, kad dėl to gali atsirasti netikrumas dėl socialinio draudimo srities pareigų, kurias Susitariančiosios šalys prisiėmė pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 §.

3. Mes pateikiame savo nuomonės, kad 6 straipsnio 1 § nėra taikytinas ponios Deumeland gintai teisei, motyvus.

1. „Civilinio pobūdžio teisės ir pareigos” - siaura sąvoka

4. 6 straipsnio 1 § nustato tam tikrų ginčų sprendimo procesines garantijas. Konvencijos rengėjų panaudota „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų” sąvoka turėjo nustatyti kai kurias 6 straipsnio 1 § taikymo ribas. Sąvoka negali būti suprantama kaip taikytina ginčijantis dėl visų rūšių „teisių ir pareigų”, pripažįstamų vidaus teisės: gičytina teisė ar pareiga turi būti tokia, kurią galima kvalifikuoti kaip „civilinę”. Tačiau šis būdvardis gali turėti keletą reikšmių. Straipsnio tekstas nėra pakankamai aiškus, kad be paaiškinimo būtų galima nustatyti, kuri reikšmė buvo turėta omenyje.

2. Teismo precedentinė teisė

5. Susiformavusi Teismo precedentinė teisė nurodo tam tikras gaires, kur turi eiti skiriamoji linija.

6. Kiekvienu atveju išeities taškas turi būti valstybės atsakovės teisės sistemos tai teisei suteikiamas pobūdis. Bet tai ne daugiau kaip pirminė nuoroda, kadangi „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų” sąvoka pagal Konvenciją yra „savarankiška” ir „negali būti interpretuojama vien tik remiantis valstybės atsakovės vidaus teise”: „tai, ar teisė pagal Konvenciją turi būti laikoma civiline, ar ne, priklauso ne nuo jos teisinės klasifikacijos pagal tam tikros valstybės nacionalinę teisę, o nuo teisės tikrojo turinio bei jos poveikio”(žr. 1978 m. birželio 28 d. *König* bylos sprendimą, serija A, Nr. 27, p. 29-30, § 88-89).

Turi būti atsižvelgiama ir į kitų Susitariančiųjų valstybių teisės sistemas, siekiant nustatyti, ar ten egzistuoja bendra „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų” koncepcija, kuri apimtų arba atmestų šios bylos faktus (Žr. anksčiau minėtą *König* bylos sprendimą, serija A, Nr. 27, p. 30, § 89).

7. Teismas mano, jog frazė „contestations” (ginčas) dėl „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų” apima visas teisenas, kurių rezultatas apsprendžia asmenines teises ir pareigas, net

jei teisena yra dėl individo ginčo ir valstybės institucijos, veikiančios neperžengiant suverenaus teismo ribų, bei neatsižvelgiant į tai, kad valstybės atsakovės vidaus teisė šiuos ginčus traktuoja kaip privatinės, viešosios ar mišraus pobūdžio teisės sritį (Žr. 1971 m. liepos 16 d. *Ringeisen* bylos sprendimą, serija A, Nr. 13, p. 39, § 94; aukščiau minėtą *König* bylos sprendimą, serija A, Nr. 27, p. 30 ir 32, § 90 ir 94). Be to, nepakanka, kad ginčas ar teisena yra menkai susijusi su civilinėmis teisėmis ir pareigomis ar joms turi nedaug įtakos: „civilinio pobūdžio teisės ir pareigos“ turi būti „contestation“ (ginčo) objektas ar vienas iš objektų; teisenos rezultatas turi tiesioginę ir sprendžiamąją reikšmę“ (Žr. 1981 m. birželio 23 d. *Le Compte, Van Leuven ir De Meyere* bylos sprendimą, serija A, Nr. 43, p. 21, § 47).

Be to, Teismas specialiai paliko nušaly klausimą, ar „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų“ koncepcija pagal 6 straipsnio 1 § taikoma plačiau nei privatinio pobūdžio teisės (Žr. anksčiau minėtą *König* bylos sprendimą, serija A, Nr. 27, p. 32, § 95, bei anksčiau minėtą *Le Compte, Van Leuven ir De Meyere* bylos sprendimą, serija A, Nr. 43, p. 22, § 48 *in fine*).

8. Vadinasi, esama Teismo precedentinė teisė yra nustačiusi tam tikras sritis, kurioms 6 straipsnio 1 § yra taikomas, palikdama atvirą klausimą, ar galimos ir kitos tokios sritys.

3. *Esamos Teismo precedentinės teisės taikymas konkreitiems faktams*

9. Vokietijoje teisė į papildomą našlės pensiją, kurios reikalavo ponias Deumeland, priskiriama ne privatinei, o viešajai teisei.

Be abejonų, pagal teisinę draudimo sistemą, kuri buvo taikoma ponui Deumeland'ui vyresniajam, egzistuoja tam tikras ryšys tarp teisės į išmokas nelaimingų atsitikimų gamyboje atveju bei apdraustojų esamos ar buvusios darbo sutarties, kuri akivaizdžiai patenka į privatinės teisės sritį. Tačiau išmokas nelaimingų atsitikimų gamyboje atvejais reguliuojančios normos nepriklauso teisiškai pagrįstai nustatytoms sąlygoms, kurias reikia įtraukti į darbo sutartį; reikalavimai, adresuoti tretiesiems asmenims, tiesiogiai nėra susiję su darbdavio ir darbuotojo privatiniais teisiniais santykiais, sukurtais darbo sutartimi, nors ginčas dėl to gali turėti tam tikrą įtaką vykdant šią sutartį.

Taigi negalima teigti, kad ponios Deumeland paduotas ieškinys dėl papildomos našlės pensijos buvo susijęs su Vokietijos teisės pripažįstama privatine teise ar nulėmė tokią teisę tiesiogiai apsprendžiantį rezultatą. Tokie su privatinėmis teisėmis susiję padariniai, mūsų nuomone, buvo per menki ir maži, kad tik tuo remiantis reikėtų taikyti 6 straipsnio 1 §.

10. Mes sutinkame su dauguma, jog klasifikavimas pagal Vokietijos teisę, nors ir pradinis, neturi būti lemiamas, ypač jei jis nesutampa su kitų Susitariančiųjų valstybių teisės sistemomis. Tačiau, kaip sprendimo 63 § nutarė dauguma, nėra jokio bendro Europos standarto dėl teisės į išmokas ryšium su nelaimingais atsitikimais gamyboje. Ypač nėra bendrai pripažintas tokios teisės privatinis pobūdis.

11. Vadinasi, šios bylos faktai nepriklauso kriterijams, leidžiantiems pagal esamą Teismo precedentinę teisę pritaikyti 6 straipsnio 1 §. Lieka nustatyti, ar šie faktai tikrai patenka į 6 straipsnio 1 § reguliavimo sritį dėl kitų priežasčių.

4. *Svarbūs aiškinimo principai*

12. Norint nustatyti 6 straipsnio 1 § esančios „savarankiškos“ „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų“ sąvokos reikšmę, turi būti atsižvelgiama į Konvencijos objektą bei tikslą (Žr. anksčiau minėtą *König* bylos sprendimą, serija A, Nr. 27, p. 30, § 89). Apskritai aiškinant Konvenciją, kuri yra tarptautinė sutartis, Teismui tiktų vadovautis 1969 m. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės (Žr. 1975 m. vasario 21 d. *Golder* bylos sprendimą, serija A, Nr. 18, p. 14, § 29). „Bendroji aiškinimo taisyklė“, kaip įtvirtinta Vienos konvencijos 31 straipsnio 1 §, teigia:

„Sutartis turi būti kruopščiai aiškinama pagal įprastą sutarties terminų reikšmę, atsižvelgiant į jų kontekstą bei į sutarties objektą ir tikslą.”

Vienos konvencijos 32 straipsnis patikslina, jog „siekiant patvirtinti reikšmę, gautą taikant 31 straipsnį, gali būti atsižvelgiama į papildomas aiškinimo priemones, tarp jų – į Konvencijos rengimo darbus bei jos priėmimo aplinkybes ... “.

Teismas pripažino poreikį aiškinti Europos žmogaus teisių konvenciją atsižvelgiant į Susitariančiųjų valstybių demokratinėse visuomenėse egzistuojančias šiuolaikines sąlygas ir neapsiriboti tuo, ką Konvencijos rengėjai turėjo omenyje (Žr., *inter alia*, 1979 m. birželio 13 d. *Marckx* bylos sprendimą, serija A, Nr. 31, p. 19, § 41).

5. *Ginamos teisės požymiai*

13. Teisė į pensiją, kurios reikalauja ponis Deumeland, yra turtinė teisė, kylanti ne iš privačios jos vyro ir jo darbdavio sutarties, o iš įstatymų leidžiamosios valdžios nustatytos dirbančiosios visuomenės bendros apsaugos sistemos. Visuomenės išteklių paskirstymą, atsižvelgdamas į darbo santykių kontekstą, yra nustatęs vidaus įstatymų leidėjas; ponas Deumeland'as, kaip šios visuomenės dalies narys, buvo priverstas būti šios sistemos nariu. Tokios sistemos paskirtis - apsaugoti visuomenės narių sveikatą ir įgyvendinti socialinį aprūpinimą; ji nėra vien valstybės prisiimta draudimo veikla, kurią lygiai taip pat gali vykdyti ir privatus sektorius, ar jos reguliavimas.

Akivaizdu, kad, kaip ir darbo santykių srityje, Vokietijos teisinė draudimo nuo nelaimingo atsitikimo gamyboje sistema turi turėti tam tikrą įtaką „civilinio pobūdžio teisėms ir pareigoms”, ryšius su jomis, egzistuojančiomis pagal bendrą šios srities teisę, ar tam tikrus bendrus požymius. Todėl draudimo nuo nelaimingo atsitikimo gamyboje išmokų gavimo galimybė pagal tam tikras Reicho draudimo kodekso normas priklauso nuo darbo sutarties buvimo; pati pensija gali būti nagrinėjama kaip tam tikras pagal darbdavio darbo sutartį mokamo atlyginimo papildymas; teisinė gamybinių įvykių draudimo schema, galima sakyti, turi tam tikrų panašumų į klasikinį privataus sektoriaus draudimą. Tačiau nei vienas šių veiksnių, mūsų nuomone, nekeičia esminio individo ir visuomenės santykių viešojo pobūdžio, kuris slypi pačioje reikalaujamos įstatymų numatytos teisės esmėje.

6. *Prasmė, objektas ir tikslas*

14. Štai kodėl, atsižvelgiant į šios normos kontekstą ir turint omenyje Konvencijos objektą ir tikslą, būtina nustatyti, ar tokią teisę pagal 6 straipsnio 1 §, nepaisant jos esminio viešojo pobūdžio, apima „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų” sąvoka.

15. Konvencijos objektas ir tikslas, kaip numato 6 straipsnio 1 §, iš dalies skiriasi nuo nustatytų garantijų pobūdžio.

Tai, kaip ginčų sprendimo teismo procedūrą užtikrina 6 straipsnio 1 §, puikiai liudija, kad turimi omenyje individų santykiai, tačiau taip nebūtinai turi būti administracinėje srityje, kur dėl tam tikrų organizacinių, socialinių ir ekonominių priežasčių ginčų sprendimą gali teisėtai užtikrinti ne toks formalus ir ne toks „teisminis” procesas. Ši byla susijusi su įstatyminės kolektyvinės sistemos, skirtos paskirstyti visuomenės socialinį aprūpinimą, veikimu. Kaip išskirtinius tokios tvarkos požymius, kurie yra procesinių garantijų esmė, galima paminėti didelį būtinų priimti sprendimų skaičių, medicininius aspektus, asmenų, su kuriais tai susiję, sumanumo ar žinių stoką, poreikį subalansuoti viešuosius ir privačius interesus, kad administravimas būtų efektyvus. Palyginus ginčų dėl socialinių paslaugų teikimo procedūrą su teisminėmis procedūromis daugeliu atvejų ieškovams reikės kreiptis pagalbos į teisininkus bei medicinos ekspertus, todėl bylos nagrinėjimo išlaidos didės ir ilgės jos trukmė.

Taigi suteikiamų garantijų prigimtis tampa tokia, jog 6 straipsnio 1 § objektas ir tikslas nėra tokie platūs, kad užtikrintų kolektyvinių visuomenės socialinių paslaugų sistemų administravimo teisminę kontrolę.

16. Mes tikrai įvertinome faktą, kad bendrasis Konvencijos objektas - individo apsauga - yra humanitarinio pobūdžio. Bet kuriam vyrui ar moteriai teisė į socialinio draudimo išmokas jo ar jos kasdieniame gyvenime yra ypač svarbi. Tačiau, kaip pareiškė Komisijos atstovas, ponios Deumeland reikalautos teisės ekonominė svarba, kad ji pragyventų, yra nepakankama, kad būtų taikomos 6 straipsnio 1 § ypatingos teisminės garantijos. Be abejonės, lygiai taip pat svarbu, kad teisingumas būtų pasiektas administracinėje srityje ir kad individo reikalavimai būtų nagrinėjami atsakingai bei objektyviai pagal nustatytas taisykles, tačiau tai nereiškia, kad visais atvejais dėl to turi būti taikomas Konvencijos 6 straipsnio 1 §. Kaip buvo pažymėta šioje nuomonėje (žr. § 15), egzistuoja esminiai samprotavimai, pateisinantys specialią socialinio draudimo bylų nagrinėjimo tvarką.

17. Dėl šių priežasčių sąvokų „civilinis“ ir „baudžiamasis sugretinimas, turint omeny 6 straipsnio 1 § kontekstą, negali būti pagrįstai laikomas visaapimančia visų vidaus teisės teisminių teisenų nuoroda. Taigi būdvardžio „civilinis“ naudojimas nereiškia, jog 6 straipsnio 1 § turi būti taikomas sprendžiant ginčus dėl visų dalykų, kurie nėra „baudžiamieji“ net ir tada, kai rezultatas lemia atitinkamo individo asmeninį gyvenimą, kaip kad sprendžiant socialinės apsaugos ginčus.

18. Šie samprotavimai veda prie išvados, jog iš principo įstatymo nustatytų draudimo sistemų kolektyviniai bei viešieji požymiai taip dominuoja, kad nagrinėjamos teisės bei pareigos pagal 6 straipsnio 1 § negali patekti į „civilinę“ sritį.

7. Papildomi aiškinimo būdai

19. Šią analizę patvirtina faktas, jog atitinkami įstatymai yra priimti keliais dešimtmečiais anksčiau, nei buvo rengiama Konvencija; panašūs įstatymai egzistavo anksčiau nei Konvencija daugelyje kitų Susitariančiųjų valstybių. Todėl logiška manyti, kad 6 straipsnio 1 § rengėjai neturėjo tikslo į jo reguliavimo sritį įtraukti įstatymo nustatytas kolektyvinės socialinės apsaugos sistemas. Rengimo istorijos analizė patvirtina tokį teksto aiškinimą.

20. Būdvardžiu „civilinio“ 6 straipsnio 1 § variantas anglų kalba buvo papildytas 1950 m. lapkričio mėnesį, likus dienai iki Konvencijos paskelbimo atvira pasirašyti, kai ekspertų komitetas paskutinį kartą išanalizavo Konvencijos tekstą ir „atliko keletą formalių teksto bei vertimo pataisymų“ (Collected Edition of Travaux préparatoires of the European Convention on Human Rights, t. VII, p. 12, § 6). Tada joks konkretus paskutinę minutę atlikto 6 straipsnio 1 § pakeitimo paaiškinimas nebuvo pateiktas, todėl galima daryti išvadą, kad buvo norėta suderinti tekstus anglų ir prancūzų kalbomis: nors variantas prancūzų kalba buvo toks pats, kaip ir dabar - „droits et obligations de caractère civil“, prieš teksto pakeitimą anglų kalba buvo „teisės ir pareigos pagal pareikštą ieškinį“ (ten pat, t. V, p. 148).

Pirmą kartą šie du pasakymai buvo pateikti Europos Tarybos Žmogaus teisių ekspertų komiteto posėdyje (1950 m. kovo mėnesį) ir buvo akivaizdžiai paimti iš tuomet buvusio Jungtinių Tautų Tarptautinio pilietinių bei politinių teisių pakto projekto atitinkamo straipsnio (ten pat, II t., p. 296; III t., p. 30, 160, 284, 290, 316; IV t., p. 60). Todėl svarbu ištirti jų istoriją rengiant šį tarptautinį paktą.

21. Svarbiausia diskusija dėl tarptautinio pakto projekto įvyko 1949 m. birželio 1 d. Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komisijos penktosios sesijos metu. Prancūzų ir egiptiečių delegacijos pateikė pakeitimus, kuriuose be išlygų buvo nurodyta „droits et obligations“/„teisės ir pareigos“. Danų atstovo (pono Sørenseno) reakcija į tokį pakeitimą buvo charakterizuota taip:

„Prancūzijos ir Egipto atstovai pasiūlė, kad kiekvienas žmogus turi turėti teisę kreiptis į teismą, kad šis nustatytų jo teises bei pareigas. Ponas Sørensenas manė, jog

formuluotė per daug plati; gali susiformuoti tendencija į teismą kreiptis kiekvieno administracinių organų, įgyvendinančių savo išimtinis įstatymo jiems suteiktus įgaliojimus, veiksmo atveju. Jis pripažino, kad individui turi būti suteikiama apsauga nuo bet kokio administracinių organų piktnaudžiavimo įgaliojimais, tačiau klausimas buvo keblus ir buvo abejojama, ar Komisija galės jį tuoj pat išspręsti. Administracinių bei teisminių organų įgaliojimų atskyrimo tyrimas gali būti atliktas vėliau. ... Ponas Sørensenas paklausė Prancūzijos bei Egipto atstovų, ar negalima apriboti aptariamų nuostatų sritį nurodant, kad omenyje turimos tik individų bylos, o ne individų ir valstybės bylos” (109-ojo susirinkimo protokolo santrauka, dok. E/CN.4/SR.109, p.3-4).

Prancūzų atstovas (ponas Cassinas) prancūziškai atsakė, kad „danų atstovo pareiškimas įtikino jį ir kad tikrai yra sudėtinga šiame straipsnyje apimti visus teisingumo įgyvendinimo klausimus, susijusius su individų ir vyriausybės santykiais” (ten pat, p. 9). Todėl jis sutiko prancūzų ir egiptiečių pasiūlymo pirmajame sakinyje žodžius „soit de ses droits et obligations” pakeisti pasakymu „soit des contestations sur ses droits et obligations de caractère civil” (protokolo santraukos variante anglų kalba išversta kaip „arba jo teisių ar pareigų pagal pareikštą ieškinį”). Jis sutiko, kad problema „nevisiškai išgyvendinta ir turi būti daug išsamiau išnagrinėta”.

Vėliau, tą pačią dieną, redakcinis komitetas parengė tekstą, kuriame anglų kalba buvo formuluotė „pagal pareikštą ieškinį” ir „de caractère civil” - prancūzų kalba (dok. E/CN.4/286). Šiame tekste yra įrašyta ta formuluotė, kuri pagaliau buvo patvirtinta 1966 m. tarptautinio pakto 14 straipsniui.

22. Todėl atrodo pakankamai akivaizdu, jog įrašant apribojantį terminą „de caractère civil” į tarptautinio pakto projekto tekstą prancūzų kalba buvo siekta iš jo veikimo srities išmesti tam tikras administravimo srities ginčų, „susijusių su teisingumo įgyvendinimu santykiuose tarp individų bei vyriausybės,” kategorijas.

8. Valstybių praktika bei evoliucinis aiškinimas

23. Negalima teigti, kad įsigaliojus Konvencijai valstybių praktika išsivystė iki tokios stadijos, kai galima sakyti, jog Susitariančiosios valstybės teisė į išmokas nelaimingo atsitikimo gamyboje atveju, numatytą teisinėse socialinės apsaugos sistemose, pradėjo traktuoti kaip „civilinio pobūdžio teises ir pareigas” pagal 6 straipsnio 1 §. Akivaizdu, tai jau buvo minėta (žr. § 10), jog Susitariančiųjų valstybių teisės sistemose negalima aptikti bendro požiūrio į „civilinį” ar kitokį tokios teisės pobūdį. Apskritai šiuo atveju Europoje nėra bendro požiūrio, kuris prieštarautų mūsų aiškinimui, pagrįstam kitais aukščiau išdėstytais aiškinimais. Priešingai, net šiuo metu egzistuojančių požiūrių įvairovė greičiau patvirtina, jog jeigu tokio pobūdžio, kurią garantuoja 6 straipsnio 1 §, teisminė apsauga apima tokius kaip ponios Deumeland ieškinius dėl išmokų nelaimingų atsitikimų gamyboje atveju, tam reikalingas Susitariančiųjų valstybių politinis sprendimas, kur turi būti atsižvelgiama į dėl tokio žingsnio atsirandančius įvairius privalumus bei trūkumus; tačiau dabartinio 6 straipsnio 1 § toks skundas nenumatomas.

24. Kitokios išvados negalima padaryti ir išplėstai aiškinant 6 straipsnio 1 §. Kaip parodo Preambulės dalis, kurioje vyriausybės signatarės išreiškė savo ryžtą „žengti pirmą žingsnį tam, kad kolektyviai garantuotų atitinkamas teises, paskelbtas [Jungtinių Tautų] Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje”, Konvencija yra ribota pagal savo suteikiamą apsaugą (žr. aukščiau minėtą *Golder* bylos sprendimą, serija A, Nr. 18, p. 16, § 34). Išplėstinis aiškinimas leidžia atsižvelgiant į šiuolaikines sąlygas patikrinti Konvencijoje jau įtvirtintą nuostatą, kurių turinys gali kisti (žr., pavyzdžiui, 1978 m. balandžio 25 d. *Tyrer* bylos sprendimą, serija A, Nr. 26, p. 15-16, § 31; anksčiau minėtą *Marckx* bylos sprendimą, serija A, Nr. 31, p. 19-20, § 41; 1981 m. spalio 22 d. *Dudgeon* bylos sprendimą, serija A, Nr. 45, p. 23-24, § 60); tačiau jis neleidžia į Konvenciją įtraukti visiškai naujų nuostatų ar taikymo sričių: tai yra teisės kuriamoji funkcija, priklausanti valstybėms, Europos Tarybos

narėms. Siekis suteikti deramas vis besiplečiančios socialinės apsaugos srities ginčų sprendimo garantijas yra akivaizdus. Tačiau yra išplėstinio aiškinimo ribos, ir šios bylos faktai, kiek tai yra susiję su 6 straipsnio 1 §, išeina už tų ribų.

Mes nemanome, jog po Konvencijos parengimo įvykę svarbūs pasikeitimai socialinio aprūpinimo srityje pakeitė nagrinėjamų teisių ir pareigų, dėl kurių ginčijamasi nagrinėjant ponios Deumeland pateiktą ieškinį, esmę.

9. Išvada

25. Atsižvelgiant į 6 straipsnio 1 § tekstą, į jo objektą, tikslą ir parengimo istoriją, mūsų principinė išvada tokia: egzistuoja viešojo administravimo sritys, priskirtinos specialiesiems instituciniams režimams, kaip kad socialinio draudimo režimas, kur individo neprivatinės prigimtinės teisės ir pareigos dėl įvairių priežasčių (žr. § 15) gali būti nustatomos pagal specialią ginčų sprendimo procedūrą, o ne visų 6 straipsnio 1 § reikalavimų besilaikančiuose teismuose. Mūsų nuomone, 6 straipsnio 1 § garantijos, priskirtinos „contestations“ (ginčams) dėl „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų“, nėra taikomos tokių sričių ginčams, nebent ginčo rezultatas, kaip pažymėta Teismo precedentinėje teisėje (žr. § 7), tiesiogiai apsprendžia privatinės teisės.

Atsižvelgdami į visas anksčiau pateiktas nuomones, mes atitinkamai darome išvadą, jog ponios Deumeland pradėtas bei vėliau jos sūnaus tęstas procesas Vokietijos socialiniuose teismuose pagal 6 straipsnio 1 § neapėmė „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų“, todėl ir teisminės šio straipsnio garantijos nėra taikytinos šios bylos aplinkybėms.

NEPRITARIANČIO TEISĖJO PINHEIRO FARINHA ATSKIROJI NUOMONĖ

1. Konvencijos 6 straipsnio 1 § garantuoja teisingą bylos nagrinėjimą sprendžiant asmens „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų“ ir „jam pareikšto bet kokio baudžiamojo kaltinimo“ klausimą.

2. Joks „baudžiamojo kaltinimo“ klausimas šioje byloje nekyla. Ar faktai rodo, kad reikia spręsti civilinių teisių ir pareigų klausimą?

3. Ponas Deumeland'as vyresnysis, kaip Berlyno miesto institucijos darbuotojas (Angestellter), buvo privalomai apdraustas nuo gamybinių traumų (Žr. sprendimo § 10).

Už privačių įmonių darbuotojų draudimą nuo nelaimingų atsitikimų gamyboje yra atsakingos profesinės asociacijos (Berufsgenossenschaften) (žr. sprendimo § 52), kurių fondus darbdaviai formuoja iš asmeninių įnašų, ir šie įnašai iš esmės priklauso nuo apdraustojo asmens darbo užmokesčio bei nelaimingo atsitikimo tikimybės (žr. § 51).

Berlyne žemės darbuotojus draudžia Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų gamyboje kompanija, viešoji įstaiga, kontroliuojama žemės valdžios ir iš esmės finansuojama iš kiekvienais metais žemės biudžete nustatytos sumos, t.y. iš valstybės pinigų, o likusi suma - iš tam tikros visuomenės dalies mokamų įnašų (žr. § 53). Turima darbo sutartis - vienintelė teisė į draudimą sąlyga ir ponui Deumeland'ui vyresniajam nereikėjo mokėti jokių draudimo įnašų.

4. Aš darau išvadą, kad dėl nepriklausymo profesinėms sąjungoms, ryšio su tiesiogiai žemės kontroliuojama valstybės institucija bei draudimo nuo nelaimingo atsitikimo gamyboje finansavimo, kuris iš esmės buvo teikiamas iš žemės biudžeto, negalima kalbėti apie „civilinių teisių“ nustatymą, todėl 6 straipsnis nėra taikytinas, vadinasi, jis ir nebuvo pažeistas.

PRITARIANČIŲ TEISĖJŲ PETTITI IR RUSSO ATSKIROJI NUOMONĖ

Mes balsavome kartu su dauguma už 6 straipsnio taikymą ir pažeidimo buvimą. Mūsų balsavimą lėmė civilinės teisės požymių dominavimas Deumeland šeimos narių pradėtuose ir vienas po kito einančiuose bylos nagrinėjimo procesuose.

1. Klausimas kilo dėl pono Deumeland'o vyresniojo gatvėje patirto nelaimingo įvykio. Faktas, kad jam, kaip patyrusiam gamybinę traumą asmeniui, pakeliui į darbą ar iš jo buvo ar nebuvo suteikta išmoka nekeičia nagrinėjamos teisės prigimties. Dėl įvykio patirta žala galėjo užtraukti civilinę atsakomybę ar civilines pasekmes sukeliančią baudžiamąją atsakomybę pastato, prie kurio sniegu padengtas grindinys buvo pono Deumeland'o vyresniojo kritimo priežastis, šeimininkui.

2. Pagrindinis bylos klausimas buvo susijęs su galimu priežastiniu ryšiu tarp įvykio pakeliui į namus iš darbo (jei tai laikoma nelaimingu atsitikimu gamyboje) ir pono Deumeland'o vyresniojo mirties. Jį nustatius būtų priskirti papildomi tarnybos metai nuo įvykio datos iki mirties datos, o tai savo ruožtu būtų padidinę ponios Deumeland gautą pensiją. Svarbiausia buvo ne papildomas draudimas, o pensijos skaičiavimo pagrindas.

3. Kitas civilinės teisės požymis yra aptinkamas procesiniame epizode dėl pono Deumeland'o jaunesniojo, kaip paveldėtojo, statuso įrodymo.

4. Draudimo nuo nelaimingo atsitikimo gamyboje kompanijai perimant pono Deumeland'o vyresniojo teises, pastato savininkui galėjo būti pateiktas ieškinys dėl nuostolių atlyginimo ir tuo atveju kalba eitų apie civilinę atsakomybę. Nuo suinteresuotų asmenų priklausė, ar bus pasinaudota teise iškelti pastato savininkui ieškinį. Draudimo kompanijai galutinai atsisakius atsakomybės galėjo kilti dar vienas ginčas dėl civilinės atsakomybės. Visi šie požymiai - teisių perėjimas, teisių atsisakymas, teisės pareikšti ieškinį įgyvendinimas - yra civilinės teisės požymiai.

Nepagrįstu bylos nagrinėjimo laiku Teismas nurodė laikotarpį, kai buvo nustatomas priežastinis ryšys su iš to įvykio kilusiomis pasekmėmis, o ne pirmąjį ginčo etapą, kai buvo nagrinėjama, ar įvykis pakeliui į namus iš darbo turėtų būti laikomas gamybine trauma.

Mūsų nuomone, pono Deumeland'o byla nėra susijusi su Vokietijoje nustatyta ginčų dėl nelaimingų atsitikimų gamyboje socialinio draudimo sprendimo sistema. Itin įdomi diskusija (apie ją plačiai išdėstyta mažumos atskirojoje nuomonėje), apimanti Jungtinių Tautų bei Europos Tarybos *travaux préparatoires* dėl pasakymo „civilinio pobūdžio teisės ir pareigos“, atsižvelgiant į konkrečias šios bylos aplinkybes bei anksčiau minėtus dominuojančius privatinės teisės požymius, nėra lemiamą vertinant bylą.